

PREDSTAVNICI KULTURNE PEDAGOGIJE U HRVATSKOJ

MATE ZANINOVIĆ

Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Science and Arts in Zadar

UDK/UDC: 37.014

Pregledni rad
Review

Primljeno: 1992 - 6-1
Received:

Autor u ovome radu sažeto izlaže pedagoška shvaćanja predstavnika kulturne pedagogije u Hrvatskoj. Povodeći se u tijesnoj svezi s njemačkim uzorima, filozofskim i pedagoškim, kulturna pedagogija dala je svoje objašnjenje nekih bitnih pitanja, odgojno-filozofskih i općepedagoških: moć i uloga odgajanja, znanstveni status pedagogije, odnos pedagogije i filozofije, filozofije i etike, kulturno povijesna zasnovanost pedagogije i sl. Autor je ukazao na potrebu potpunijeg i svestranijeg valoriziranja ove značajne pedagoške problematike koja nije dovoljno u Hrvatskoj proučena.

Kulturna pedagogija ili pedagogija kulture je smjer u pedagogiji koji je nastao potkraj 19. i početkom 20. stoljeća, a bavio se sustavom vrijednosti, odnosno kulturnim dobrima i odnosom odgoja prema njima. Odgoju je zadatak da svakoga člana zajednice osposobi za sudjelovanje u kulturi određene zajednice. Odgajanjem mladih naraštaja razvijaju se duhovne snage i sposobnosti za razlikovanje vrijednosti i osposobljavaju se mladi naraštaji da se bave stvaralaštvom u daljnjem razvoju kulturnog života. U demokratskom duhu odgajanje je moguće samo u kulturnim zajednicama ravnopravnih članova te zajednice. Odgajanje treba dovesti u svezu s kulturnim dobrima koja će djelovati obrazovno, pa se onda govori o obrazovnim dobrima; struktura kulturnih dobara mora biti u skladu s individualnom strukturom kulturnih dobara i u skladu s individualnom strukturom razvojnog stupnja odgajaničeve "životne forme", kako je govorio Georg Krschensteiner.

Eduard Spranger pod kulturnom pedagogijom shvaća obrazovanje kao "sraščivanje" subjektivnog duha s objektivnim kulturnim dobrima. Naime, subjektivni duh prima i održava objektivna kulturna dobra, ali ujedno produbljuje kulturnu zajednicu i obogaćuje je svojim stvaranjem i ostvarivanjem novih kolektivizama, jer oni ne potiču stvaralaštvo i sposobnost, nego se grade u receptivnosti.

Predstavnici kulturne pedagogije u europskim zemljama su: Wilhelm Dilthey, Eduard Spranger i Theodor Litt, a u Hrvatskoj između dva rata bili su Stjepan Matičević, Stjepan Pataki i Pavao Vuk-Pavlović.

Uslijed ograničenosti prostora istaknut ćemo osnovne podatke svakog u odnosu na temu naslova. Wilhelm Dilthey (1833-1911) sveučilišni profesor u Baselu, Kileu, Breslau, a od 1882. u Berlinu, filozof je i pedagog, osnivač "životne filozofije". Glavni je predstavnik smjera vrijednosne ili aksiološkijske pedagogije kao posebne vrste kulturne pedagogije u 20. stoljeću u Njemačkoj i drugim zemljama. Od omladine Dilthey je tražio usvajanje i doživljavanje kulturne vrijednosti iz svih duhovnih znanosti.

Isticanjem vječnosti duhovnih kulturnih vrijednosti Dilthey posredno upućuje na nepromjenjivost vrijednosti kulture: njezine umjetnosti, nauke i morala. Razmišljanja o tome da odgoj, kao ispoljavanje života u sadašnjosti može imati uspjeha tek onda ako se poveže s odgojem u prošlosti, postala su temelj pedagoških razmišljanja njegovih učenika, a ponajviše Theodora Litta, koji u potpunosti prihvaća tu Diltheyovu tezu i, u biti, protivnik je mehaniziranja odgoja. Prema Diltheyu, odgojna praksa proizlazi iz potrebe čovjeka da sam sebi objasni stvarnost. Upravo tu nastaje dijalektika odgoja, koja se sastoji u tome što dijete, s jedne strane, ima prirodnu želju da stvori predodžbu o raznovrsnim načinima ispoljavanja života, jasnu sliku o stvarnosti, o međusobnim odnosima, o ponašanju, o moralnim kategorijama itd., a s druge strane, ne posjeduje dovoljno iskustva i znanja da bi to ostvario. Upravo tu dolazi u pitanje uloga ne samo odgajatelja nego cijele odgajateljske stvarnosti, a pod kojom on razumijeva ne samo odgajatelje već i institucije kao dječji vrtići, škole, nastavna sredstva i dr. Tu tezu o dijalektici odgoja preuzima kasnije Theodor Litt i razrađuje je u svom poznatom djelu "Führen oder Wachsenlassen" ("Voditi ili prepustiti rastu", 1927) u kojem zauzima stav da dijete u odgoju treba voditi samo gdje je to potrebno, tj. gdje ono samo ne može doći do spoznaje, a pustiti ga da raste tamo gdje ono samo može nešto spoznati.

Svoje pedagoške ideje W. Dilthey je izložio u djelima: *Das Erlebnis und die Dichtung*, 1905; *Der Aufbau der geschichtlichen Welt in den Geisteswissenschaften*, 1910; *Gesammelte Schriften*, I-XII, 1913.

Drugi istaknuti predstavnik kulturne pedagogije je Eduard Spranger (1882-1963), sveučilišni profesor u Leipzigu, Berlinu, a od 1946. u Tubingenu, istaknuti je njemački filozof, psiholog i pedagog, učenik i sljedbenik W. Diltheya, koji u svom glavnom djelu "Oblici života" kritički se odnosi prema prirodnoznanstveno orijentiranim psiholozima koji ne mogu doprijeti do ljudske duševnosti i koji "ubijaju njenu živu dinamiku" svodeći čovjeka na njegovu nagonsku i osjetilnu prirodu i negirajući - svojim raščlanjivanjem i seciranjem - cjelinu (totalitet) duševnog života.

Temelj njegove pedagogije, psihologije i filozofije kulture je uzajamni odnos subjektivnog duha (to znači duše, subjektivnog individualiteta, s jedne strane) i objektivnog duha (to znači kulture, morala i drugih načina ispoljavanja života, s druge strane). Za njega je važniji normativni (objektivni) duh koji stoji iznad subjektivnoga. To znači da on veću vrijednost polaže radu, vrijednostima, moralu itd., koji kroz individuum (budući da su mu imanentni) stvara i oblikuje kulturu. Prema takvu razmišljanju, Spranger u svome djelu "Oblici života" razlikuje šest ljudskih tipova kojima odgovaraju određene vrijednosne kategorije. Ekonomskom tipu odgovara vrijednost koristi, teorijskom spoznaja, estetskom ljepota, socijalnom ljubav, političkom moć i religioznom smisao za životnu cjelinu.

U odgoju djeteta, prema Sprangerovu mišljenju, treba razlikovati tri faze:

- a) otkriće vlastitog Ja;
- b) postepeno nastajanje životnog plana;
- c) srastanje s pojedinim životnim područjem.

U svakoj fazi života odgajatelj mora znati što zna, odakle mu je u nekim situacijama potrebna pomoć, te da okolina tj. svijet oko njega, uvijek ima svoju skalu vrijednosti i svoj smisao. Ljubav prema domovini jedna je od centralnih tema kod Sprangera. Spoznajne metode su: promatranje, razumijevanje i prerada.

U odgoju odgajatelj ne smije polaziti od toga da dijete nema osobno Ja. O tome Spranger kaže: "I dijete ima svoj Ego." U psihološkom opisu djeteta dolazi do zaključka, koji ćemo kasnije susresti kod Theodora Litta, da djetetu nedostaje dvostruko ponašanje, tj. ponašanje prema drugome i ponašanje prema svome ponašanju. To znači, kaže Spranger, da dijete ne posjeduje dvostruki refleksivitet. Uloga odgajatelja bila bi u oplemenjivanju i usklađivanju obaju ponašanja sa skalom vrijednosti.

U drugoj fazi, prilikom stvaranja životnog plana, odgajatelj bi imao dužnost korektora i usmjerivača, tj. onoga koji bi dijete usmjeravao na takav put i omogućio mu da postane ravnopravan i moralno podoban član društvene sredine u kojoj živi.

Takva funkcija odgajatelja se proteže i na treću fazu života, tj. na uraščivanje djeteta u pojedina područja života.

Od Sprangerovih djela spomenut ćemo ona u kojima on raspravlja o pedagoškim problemima, a to su "Wilhelm von Humbolt i ideja humaniteta" (1908), "Kultur und Erziehung" ("Kultura i odgoj", 1919), "Psychologie des Jugendalters" ("Psihologija mladenačke dobi", prevedeno 1924). "Lebensformen" ("Oblici života", prevedeno 1921) i "Volk Staat und Erziehung" ("Narod, država i odgoj", 1932).

Treći najistaknutiji predstavnik kulturne pedagogije bio je Theodor Litt (1880-1962), sveučilišni profesor u Bonnu, Leipzigu, a od 1947. godine ponovo u Bonnu. Po svojim nazorima blizak je Natorpu, Diltheyu i Husserlu. Litt smatra da je osnovni problem svake istinske teorije znanosti antiteza između spoznaje i života. Zastupao je filozofiju kulture, a pedagogiju također temelji na kulturi (kulturna pedagogija). Ne zadovoljava se samo empirijskom i pozitivističkom metodom opisivanja u istraživanju, jer bi to dovelo do jednostavne deskripcije, historizma i relativizma, već traži metodu razumjevanja esencijalnog smisla, koja je prekovremenske i vječne vrijednosti. Obje metode sintetizira u svom dijalektičkom stajalištu. Prema tome, ni pedagogija nije samo znanost o realnosti odgoja, već je znanost o njegovu smislu u objektivnom i metafizičkom značenju. Litt je pedagogiju razmatrao kao dio filozofije.

Protivnik je subjektivizma i psihologizma u reformnoj pedagogiji, koja u odgojnom i obrazovnom procesu hoće vidjeti samo unutrašnje sazrijevanje, pa Litt smatra da između ličnosti i zajednice postoji dijalektička napetost koja daje svoj pečat i obrazovnom procesu. U stalnoj napetosti, u stalnom međusobnom "obračunavanju" razvija se ličnost i zajednica. Litt je bio pod utjecajem Diltheyeve metode duhovnih nauka, a ima dodirnih postavki i sa Sprangerom.

Metodološki problem duhovnih znanosti, koje su za Litta podloga ili objekt svih traženja isušne, jest suprotnost između spoznaje i života, između razmišljanja i djelovanja. Svim razmišljanjima o životu mora se uvijek unaprijed pretpostaviti sam život, a da bi se shvatile duhovne znanosti, moraju se shvatiti svi načini ispoljavanja duhovnih znanosti. Izvor za razumijevanje života je razumijevanje i raščlanjivanje vrijednosti koje se ispoljavaju u raznovrsnim oblicima življenja. U ovoj dijalektici: duhovne znanosti - prirodne znanosti, život - spoznaja, razmišljanje - djelovanje, mora se smjestiti Littovo razmišljanje, zapravo, njegova teza o

dijalektičko refleksivnom odgoju. Naime, u svakom čovjeku postoji, prema Littovu mišljenju, antagonizam između spoznaje i života. Ta dva stava su osnova i temelj njegove cjelokupne znanosti o odgoju.

Životnom stavu - spoznati - odgovara pedagoški motiv odgovornog vođenja (to vođenje se ne smije razumjeti pogrešno, naime, nije riječ kod ovog izraza "vođenje" toliko o samom vođenju nego više o uvođenju).

Drugom stavu - život - odgovara princip pustiti da raste. Tako bi se bez daljnega, Littova glavna zamisao o odgoju mogla svesti na dijalektiku samoga života kao takvoga, živjeti i spoznavati. Taj stav Litt objašnjava u već spomenutom djelu "Führen oder Wachsenlassen" ("Voditi ili prepustiti rastu", 1927). U ovom smislu odgajatelj dobiva ne malu zadaću. On ne smije voditi dijete tamo gdje mora samo da raste, a ne smije ga pustiti da samo raste tamo gdje ga on mora voditi.

Sam Litt kaže da on u odgoju nije vidio ništa lošijeg od činjenice da odgajatelj vodi dijete tamo gdje ga treba pustiti da raste i obrnuto.

Od Littovih djela za bolje upoznavanje i dalje proučavanje njegovih principa i ideja spomenut ćemo, uz već spominjano "Voditi ili prepustiti rastu", i djela "Povijest i život", "Pojedinaac i društvo", "Mogućnost i granice pedagogije", "Čovjek i svijet" i dr.

Demokratsko odgajanje u vidu sudjelovanja u kulturi i njenom daljnjem razvoju moguće je samo u kulturnim zajednicama ravnopravnih ljudi, a u Hrvatskoj ovome pravcu su pripadali: Stjepan Matičević, Pavao Vuk-Pavlović i Stjepan Pataki, pa ćemo istaknuti i njihove osnovne misli s obzirom na postavljenu tezu.

Stjepan Matičević (1880-1940), studirao je filozofiju i klasičnu filologiju u Zagrebu i Beču. Disertacijom iz logike doktorirao je na bečkom Filozofskom fakultetu. Kao profesor službovao je od 1903. u Osijeku, Senju i Zagrebu, gdje je profesor pedagogije i u Učiteljskoj školi. Nakon otvaranja Više pedagoške škole u Zagrebu (1919) postao je u njoj profesorom teorijske pedagogije i tu je djelovao 15 godina. Godine 1920. habilitirao je na Zagrebačkom sveučilištu, gdje 1924. postaje izvanredni, a 1925. redovni profesor filozofije i pedagogije, kao nasljednik svoga učitelja Đure Arnolda.

Prema mišljenju prof. Patakija "Prof. Matičević ušao je u pedagogiju iz filozofije. Prvi njegovi radovi obrađuju poglavito filozofska pitanja ("Zur Grundlegung der Logik", 1909; "Počeci filozofije", 1915). Ako je naš autor i eminentno pedagog i ako je područje njegova rada danas pedagogija, to je i filozofijski rad njegov značajan, a bio je u svoje vrijeme zapažen i u inozemstvu. Ali ne samo to; i u današnjim radovima prof. Matičevića razabire se jasno filozofijska orijentacija i filozofijsko produbljivanje temeljnih pedagozijskih pitanja. Svoj opće filozofijski i kulturno filozofijski stav iznosi on u svojim brojnim radovima".¹

Matičević je svoje shvaćanje pedagogije označavao sintagmom "funkcionalna pedagogija", definirajući njen smisao i zadatak kao izravno stavljanje u funkciju svih vrijednih duševnih snaga pojedinca, pomoću odgovarajućih podražaja i pomoću sredstava - vrijednosti, koje su primjerene sposobnostima određenog pojedinca. On shvaća odgoj i obrazovanje kao praksu u pedagogiji kao zasebnoj znanosti. Posebno se zalaže za autonomnost pedagogije u odnosu na filozofiju, a prije svega na etiku, međutim ipak smatra da je pitanje pedagozijske teleologije isključivo pitanje

¹ Prof. dr. Stjepan Matičević: Uzgoj, škola i učitelj u novoj pedagogiji, Zagreb, Minerva, 1938. str. 50, 51.

filozofije. Ipak o prof. Matičeviću govorimo kao o predstavniku kulturne pedagogije u Hrvatskoj.

Odgojno utjecanje prof. Matičević promatra kao specifičan oblik šireg kulturnog utjecanja, onih koji su poznavatelji kulturnih vrijednosti - odgajatelji - na one, koji prirodno teže vlastitom uzdizanju i duhovnom rastu - na djecu. Prema tome, odgajatelj je dio šireg "kulturnog misionarstva" (uspoređuje ga sa znanstvenikom, umjetnikom ili svećenikom), koji za svoju djelatnost motive nalazi u ljubavi prema istinskim vrijednostima: dobroti, istini i svetosti, s tom razlikom što se kod odgajatelja radi o specifičnoj "ljubavi strasti odrasla čovjeka prema kulturi pristupnom i priklonjenom mladom ljudskom individuumu kao klijalištu i rasadištu svake kulture... Odgajateljska je ljubav (odgajateljski eros) moguća zato samo kod čovjeka koji ne samo da ne potcjenjuje, mrzi ili očajava nad čovjekom i čovječanstvom ("mizantrop"), nego ga štoviše cijeni i ljubi ("filantrop"). Zato on pomaže mlada, pomoći potrebna čovjeka, vodi mladu dušu prema, koji joj je priroda odredila ka konačnom cilju puna, na svoj način vrijednostima priklonjena čovjeka".²

Prema tome osobitost odgajateljskog djelovanja nije u ljubavi prema vrijednostima, nego njegova usmjerenost na mlade, na djecu: odrasli kulturni čovjek posreduje između kulturnih vrijednosti (sadržaja) i mladih naraštaja, djece, prirodno orjentirane na svoj duhovni, odnosno kulturni rast i razvitak. Spomenuti odnos odgajatelj-odgajanik karakterizira ravnoteža autoriteta i slobode, harmonije i napetosti, ali i snažan pedagoški eros, očinska ljubav prema djetetu.

Prof. Matičević kao predstavnik kulturne pedagogije mnogo se bavio aksiologijom, radio je na općim problemima didaktike, zauzimajući protivnički ali i oprezan stav prema radnoj školi. Svojim zalaganjem za autonomnost pedagogije kao znanosti u odnosu na etiku pridonio je konstituiranju, odnosno jačanju znanstvenog statusa pedagogije i boljem shvaćanju njene esencije. Isto tako smatrao je da glavni problem pedagoške znanosti nije utvrđivanje odgojne svrhe i odgojnog ideala, već esencija same odgojne funkcije. Prema tome i odgoj ima svoju specifičnu ulogu i strukturu, pa se i razlikuje od "općeg odgojnog kauzaliteta". Uvelike je utjecao na pedagoge teoretičare, od kojih su mnogi bili njegovi učenici.

Pavao Vuk-Pavlović (1894) filozof i pedagog, docent Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i redovni sveučilišni profesor Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Skoplju. I on je zastupao filozofiju odgoja i kulture. Odgajanje definira kao namjeru da se kultura kao sustav vrijednosti i dobara sačuva, nastavi i dalje razvija. Nadosobne i nadvremenske vrijednosti kao: istina, dobrotu, ljepota, svetost su međusobno povezane, a odgajanje se ne vezuje ni za jednu posebno, već je briga u budućnosti za ostvarivanje sustava vrijednosti. Pedagogija je filozofijska znanost, štoviše ona je dio filozofije, jer su pedagoški problemi ustvari filozofijski problemi.

Napisao je više radova u kojima tretira probleme spoznajne teorije, etike i pedagogije. Po njegovu mišljenju, spoznajna je teorija "odsječak" psihologije, teorije predmeta i metafizike. Svrhu odgoja vidi u kulturnim vrijednostima, u održavanju "kontinuiteta kulture". Pedagoški rad ("odgajalaštvo") smatra univerzalnom kulturnom funkcijom, koju stavlja u suprotnost prema politici i zahtjeva autonomiju odgoja i pedagogije, a negira odgojnu funkciju kolektiva. Njegovo je mišljenje da pedagogija nije posebna znanost, već dio filozofije.

Čovjeka, Vuk-Pavlović promatra kao biće podvojene prirode: čovjek je i duhovno biće, i biološki stvor, sin Božji i životinja. Uloga je odgajanja da čovjeka -

² Isto, str. 56 i 57.

prirodno, vitalno biće nadvlada i prevlada i da ga "prevede" na svjetlo kulturnih vrijednosti. Odgajanje treba otklanjati moć, politička ograničenja i tako provoditi preobražavanje prirode čovjeka u duhovno biće. Odgajatelj u tijeku djelovanja treba uvijek imati u vidu univerzalnu kulturnu praksu, a ne specijalnu, partikularnu, kako ne bi umjesto odgajatelja, postao propagator.

Stjepan Pataki (1905-1953), pedagog, redovni profesor Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, istaknuti znanstveni i javni djelatnik. U prvo vrijeme znanstvenog djelovanja bavio se filozofijom i pisao pod utjecajem "badenske škole", zatim se priklonio kulturnoj pedagogiji i objavio nekoliko većih radova o odnosu odgoja, prirode i kulture. Pataki pojam odgajanja i obrazovanja dovodi u tijesnu vezu s pojmom kulture, stojeći na stajalištu slično Diltheyevu, po kojem je obrazivanje uvijek kulturno-povijesno uvjetovano, što znači - između odgajanja i obrazovanja s jedne, i kulture s druge strane postoji obostrana zavisnost: kultura datog društva u datom povijesnom trenutku, sa svojim vrijednostima, idejama, idealima utječe na odgajanje, ona je njen kontinuitet, a u isto vrijeme napredak zavisno od odgajanja i obrazovanja.

"Što nam na prvi pogled upada u oči jest cirkulus: odgoj je ovisan o kulturi, a kultura opet ovisna je o odgoju. Ako je odgoj bitno ovisan o kulturnom životu, onda je potrebno raspraviti pitanje da li uz tu činjenicu može postojati neka posebna pedagoškijska idealnost koja bi, i pored spomenute ovisnosti odgoja o životu i egzistencijalne zasnovanosti svoje u njemu, mogla imati jedan specifično pedagoškijski sadržaj u smislu pedagoškijske autonomije..."³

Već je istaknuto Patakijevo slaganje s Diltheyem o promjenjivosti odgajanja i obrazovanja, a u zavisnosti od kulturnog okruženja u kome se ono događa. Na taj način Pataki se suprotstavlja stanovištu metafizičkog idealizma o vječnoj kulturi, o vječnoj ljudskoj prirodi i o nepromjenljivom odgajanju, pa u isto vrijeme postavlja problem odgajanja na socijalni i egzistencijalni plan. "Svaki kulturni sistem ima i svoj obrazovni sistem. Promjena kulturnog sistema dovodi do promjene obrazovnog sistema. Ali i obratno obrazovanje nosi u sebi inicijative za promjenu kulturnog sistema."⁴ Ustvari to je interpretacija Diltheyeva stava, pa je to istovremeno i slaganje s njim.

Prema tome, u polemici s metafizičkim idealizmom s jedne i Diltheyevim shvaćanjem s druge strane, Pataki se priklanja, rekli bismo, srednjem, kompromisnom shvaćanju, što u ovom slučaju ne mora biti negativna kvalifikacija. Na više mjesta u svojim radovima Pataki naglašava mnogostranost duhovnog bića čovjeka, a hegenomiji moralnosti suprotstavlja autonomno postojanje svih strana ljudske duhovnosti, odnosno ideju kulture u kojoj ravnopravno sudjeluju teorijske, moralne, religijske, estetske i socijalne vrijednosti. Iz mnogostranosti duhovnosti proizlazi i mnogostranost odgajanja. Ovdje bismo mogli citirati njegovu misao iz njegova rada "Problemi filozofijske pedagogije", a ona glasi: "Nejedinstveni duh rađa nejedinstvenu kulturu, a nejedinstvena kultura ne daje jedinstvenog obrazovanja."⁵

Prof. Pataki je raspravljao o svrsi odnosno cilju odgajanja, što je njegov učitelj prof. Matičević prepuštao isključivo filozofiji. Isto tako je raspravljao i o autonomiji pedagogije i njenom odnosu prema filozofiji, pa ćemo ovo kratko razmatranje završiti riječima prof. Patakija: "Budući da odgoj predstavlja nepobitnu

³ S. Pataki: Problemi i pravci reformne pedagogije, Minerva, Zagreb, 1938, str. 8

⁴ S. Pataki: problemi i pravci reformne pedagogije, Minerva, Zagreb, 1938

⁵ Problemi filozofijske pedagogije, str. 128

stvarnost svoje vrste, dakle jedan određeni jasno uočljivi objekt, a ujedno i vrlo značajan, jer predstavlja problem i brigu kulturnog života, to on i zavređuje da postane i bude predmetom i problemom jedne posebne pedagojske nauke. To je uostalom prvi i jedini smisao njene naučne autonomije. Ova autonomija ne ide međutim tako daleko da bi ona isključivala vezu i dodir odgojne problematike s filozofijom uopće. Pedagogija, više možda nego i jedna druga nauka, zasićena je filozofijskim problemima u tolikom opsegu da je gotovo nemoguće oštro i jasno obilježiti granične konture između nje i filozofije. Kao što filozofija po nekim svojim problemima zahvaća u pedagogiju i na neki način postaje pedagogija, tako i ova na nekim mjestima ulazi u filozofiju i postaje filozofija. To uostalom vrijedi za sve nauke, za neke daleko manje, za neke više.”⁶ Značajan je prinos Patakija teorijskoj pedagogiji.

Literatura:

- Blankertz, H. 1982, *Die Geschichte der Pädagogik von Aufklärung bis zur Gegenwart*, Buchse der Pandora
- Blattner, F. 1973, *Geschichte der Pädagogik*, Heidelberg
- Dilthey, W. 1914, *O mogućnosti pedagojske nauke od opšte vrednosti*, Beograd
- Kerschstein er, G. 1939, *Teorija obrazovanja*, Beograd
- Spranger, E. 1938, *Oblici života*, Zagreb
- Litt, T. 1927, *Fukren oder Wachenlasse*, Leipzig
- Matičević, S. 1938, *Uzgoj, škola i učitelj u novoj pedagogiji*, Zagreb
- Pataki, S. 1938, *Problemi i pravci reforme pedagogije*, Zagreb
- Pavlović, P. V. 1937 *Vrednota i stvaralaštvo*, Zagreb
- Zaninović, M. 1988, *Opća povijest pedagogije*, Zagreb, ŠK.

⁶ Autonomija pedagojske nauke, već cit. str. 19 i 20.

Zaninović Mate: REPRESENTATIVES OF CULTURAL PEDAGOGY IN CROATIA

Summary

In the article author gives a succinct overview of the representatives of cultural pedagogy in Croatia. Closely connected with German philosophical and pedagogical models, cultural pedagogy explained, in its own manner, a number of essential educational-philosophical and general pedagogical questions: the power and role of education, the scientific status of pedagogy, the relationship between pedagogy and philosophy, philosophy and ethics, the cultural-historical grounding of pedagogy, etc.. The author points to the need of fuller and more versatile assessment of this significant pedagogical problematic, a task that has not been sufficiently carried out by Croatian scholars.